

La Val d'Aran, l'occitanisme i els límits dels Països Catalans

Un any després de l'aprovació del "Règim especial de l'Aran", l'historiador Arnau Gonzàlez fa una revisió històrica de la definició d'Occitània amb relació a l'àmbit nacional i lingüístic català a començament de segle XX. La teoria d'una Occitània que integrava els Països Catalans -defensada, entre d'altres, per J.V. Foix- va inquietar molt la diplomàcia francesa als anys 30.

Reportatge d'Arnau Gonzàlez i Vilalta

En els darrers anys (2012-2016) sovint s'ha manifestat des dels sectors independentistes catalans certa inquietud per la manca de penetració de les posicions polítiques sobiranistes a la Val d'Aran. Alhora, i deixant al marge les preferències electorals dels aranesos i la seva

particular realitat sociològica, el Parlament de Catalunya ha desenvolupat una remarcable tasca legislativa en pro de reconèixer legalment la realitat nacional i lingüística aranesa. La llei 35/2010 aprovada el 22 de setembre del 2010 dotava l'aranès de l'estatus d'oficialitat i preeminència tot especificant que "La

llengua occitana, denominada aranès a l'Aran, és un element fonamental de la identitat pròpia de l'Aran, defensat pels aranesos al llarg dels segles i reconegut i emparat per l'article 11 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya". Circumstància que ha convertit la petita vall en un referent per a tots els territoris occitans

LA VALL D'ARAN I L'OCCITANISME. La Vall d'Aran disposa de fa un any d'un règim especial per protegir la seva llengua, una variant de l'occità. A sota, cartell d'un premi de literatura, història i lingüística occitanes que incloïen "un viatge als països occitans transpirinencs (Catalunya, València, Balears)".

francesos. Cinc anys després, en ple debat independentista, la cambra catalana aprovava la llei 1/2015 del 5 de febrer del "Règim especial de l'Aran". Text en el qual es definia la realitat aranesa de manera més clara que, fins i tot, el propi Estatut d'Autonomia català del 2006 respecte a la mateixa Catalunya: "Aran constitueix dins Catalunya una realitat nacional amb personalitat pròpia i diferenciada, fonamentada en el fet que la comunitat aranesa disposa d'una llengua i una cultura pròpies, comunes i compartides amb la resta d'Occitània, i, alhora, d'una antiga tradició d'autogovern fermament defensada pels aranesos al llarg del temps." Fins i tot, la llei votada per tots els grups excepte Ciutadans i el PP –en certs articles–, acabava reconeixent la capacitat de l'Aran de decidir el seu futur polític amb absoluta llibertat. Tanmateix, aquestes dues lleis, que viuen en certs llimbs jurídics respecte a la legalitat espanyola i que sobreviuen pel simple fet de no veure's recorregudes al Tribunal Constitucional espanyol, no segueixen les tendències del darrer segle. Si actualment l'Aran esdevé una realitat jurídica extraordinàriament particular, autònoma dins d'una autonomia, dècades enrere tot era molt més complex. I és que si ens situem als anys 30 del segle passat com a moment on una llarga llista de projectes culturals i polítics arribaren a culminar-se, veurem com l'Aran i Occitània ocupaven un espai molt diferent i confús en la concepció nacional del Principat i dels Països Catalans en general. La pregunta que avui pot semblar absurda, era prou clara: on començava i on acabava l'espai lingüístic català? Era o no el mateix que l'occità? Els interrogants, que avui ja no mantenen actius els sectors occitanistes a banda i banda dels Pirineus, provenien d'una Renaixença i d'un romanticisme paral·lel entre la cultura catalana i l'occitana i que hauria derivat en un actiu contacte entre figures com Frederic Mistral, Joan Maragall o Teodor Llorente i la percepció que es tractava de diferents

dialectes d'una mateixa llengua. De fet, la confusió no faria més que estendre's al llarg de la segona meitat del segle XIX i principis del XX fins a l'extrem d'anomenar el català "llengua llemosina". Anys després, als anys 20, un grup d'occitanistes encapçalats per l'editor Josep Aladern i alguns elements joves com el publicista Josep Carbonell i el poeta J.V. Foix van difondre la idea d'una Occitània on els Països Catalans havien de considerar-se'n una part integrant. En conseqüència, la llengua i la identitat catalanes perdien la personalitat pròpia. Arribats a la dècada dels 30, aquesta tesi seguí difonent-se de manera prou activa fins a inquietar la diplomàcia francesa. De fet, al llarg del 1933-1934 el Consolat francès a Barcelona redactaria diferents informes on es recollien les manifestacions i publicacions d'entitats com el moviment juvenil i escolta Palestra o la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya i, fins i tot, d'un organisme propiciat per la Generalitat republicana mateix com fou

l'Oficina de Relacions Meridionals dirigida per Carbonell. Tot era prou confús. Com recordava Alexandre Cirici a les seves memòries, organitzacions nacionalistes que projectaven la idea dels Països Catalans com la FNEC feien el mateix envers l'occitanisme amb àmplies campanyes com la del 1932-1933. En un context polític on Catalunya acabava de recuperar un espai polític i cultural autònom per primera vegada en l'època contemporània (Generalitat i Estatut 1931-1932), semblava que el confusionisme dificultava, si més no a nivell intel·lectual i teòric, la consolidació del marc lingüístic de referència de la llengua catalana. Una problemàtica que arribaria al seu punt àlgid el 1933 amb la celebració del I Centenari de la Renaixença Catalana i l'opuscle que li dedicaria Palestra, profusament distribuït en més de 20.000 exemplars, i en què el seu dirigent Josep Maria Batista i Roca publicaria un article definint l'extensió dels anomenats Països d'Oc. La insistència del missatge occitanista, en actes també al voltant del setè aniversari del naixement de Ramon Llull, acabarien la paciència de diversos sectors de la intel·lectualitat catalana nacionalista liderada per l'Institut d'Estudis Catalans. Tot i que alguns occitanistes com Josep Carbonell ja havien avisat de la confusió i de l'error d'unir una i altra realitat, i amb l'objectiu de tallar en sec aquesta tendència, un grup d'historiadors i filòlegs encapçalats per Pompeu Fabra, Antoni Rovira i Virgili, Joan Coromines, Pau Vila o Jordi Rubió decidiren redactar i fer públic el manifest que titularien *Desviacions en el concepte de Llengua i Pàtria*. En ple debat sobre la reforma ortogràfica proposada per Fabra i impulsada arreu de l'àmbit lingüístic per l'IEC, la Societat Castellonenca de Cultura o l'Associació per la Cultura de Mallorca, es pretenia apartar obstacles que dificultaven la consolidació de la unitat de la llengua. Amb aquesta voluntat, el 6 de maig del 1934, la premsa catalanista feia públic el manifest en el →

PRIÈRE D'INSÉRER

CONCOURS

de la "Societat d'Estudis Occitans"

pour l'année 1933-34

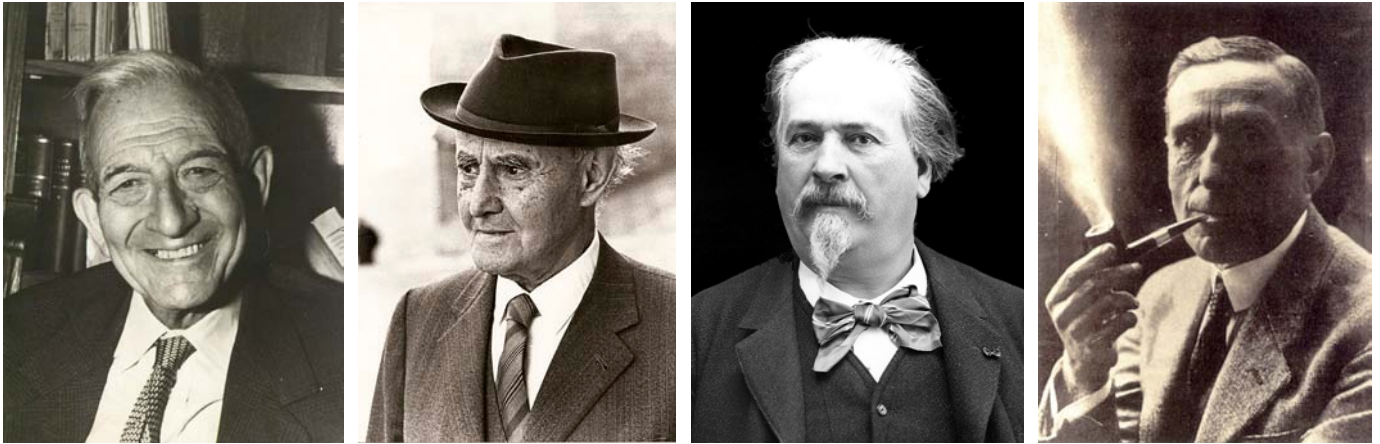
La "Societat d'Estudis Occitans" organise un concours divisé en trois sections : Littérature, Histoire et Linguistique des Pays de Langue d'Oc. Le travail couronné dans chacune des trois sections recevra une récompense de 2.000 francs en argent et une bourse de voyage aux pays occitans transpirinencs (Catalogne, Valence, Baléares) évaluée à 1.000 francs.

1° Prix Peire VIDAL
(Attribué à une étude critique sur une œuvre littéraire occitane, à un roman ou à une œuvre théâtrale, au choix).

2° Prix DOM VAISSETTE
(Attribué à une étude historique, monographique ou générale relative au passé national des Pays d'Oc).

3° Prix Joseph ANGLADE
(Attribué à une étude linguistique : lexicographie, phonétique, morphologie, syntaxe, etc. des parlers occitans modernes).

La langue employée pourra être indistinctement l'un quelconque des parlers occitans ou l'une quelconque des langues latines, sauf pour le roman et l'œuvre théâtrale qui seront obligatoirement en langue d'Oc. Les œuvres présentées devront être adressées sous pli recommandé au Secrétaire de la "Societat d'Estudis Occitans", M. Louis ALIBERT, à Montréal-de-l'Aude, avant le 31 janvier 1934. Pour les renseignements complémentaires consulter la revue "OC", numéro de janvier-avril 1933, ou s'adresser à M. Alibert.

D'esquerra a dreta: Joan Coromines, J.V. Foix, Frederic Mistral –l'únic premi Nobel en occità– i Pompeu Fabra.

→ qual s'acusava els occitanistes de deformar la realitat nacional i lingüística dels Països Catalans. Els autors eren prou clars a blasmar la gran Occitània de la mateixa manera que la Catalunya dita "petita": "Dos són aquests errors o desviacions: [...] La concepció de la nostra Pàtria com a formada únicament pel territori de l'actual Generalitat fruit d'un afebliment de consciència nacional". I, en segon lloc: "La concepció que dóna a la nostra Pàtria una extensió excessiva, que no ha tingut mai, provinent d'una confusió de catalanisme amb occitanisme". I esclarien: "La nostra Pàtria, per a nosaltres, és el territori on es parla la llengua catalana". El to contundent i clar del text denotava una clara preocupació per l'afebliment d'una incipient consciència política i cultural que començava a fer del marc dels Països Catalans un referent habitual i cada cop més acceptat. Alhora que provocaria certa crítica de baix to per l'excés de distanciament que semblava pretendre's amb els occitanistes. No obstant, seria des de fora del Principat des d'on es rebrien clares mostres de suport. A les illes Balears, concretament a Mallorca, el manifest rebria l'adhesió de Francesc de Borja Moll que, des del *Butlletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, es felicitava per la claredat del text i el fre que posava a l'occitanisme. Encara més contundents foren una sèrie de mallorquins establerts a Barcelona, entre els quals destacarien polítics de gran presència en aquells moments com Antoni M. Sbert (ERC), Joan Estelrich (Lliga) o intel·lectuals com Joan Mascaró, Miquel Forteza o el religiós Salvador Galmés, que signarien una carta

d'adhesió en la qual deixaven clara la relació amb Occitània: "Fora de les fronteres que assenyalava la nostra llengua mateixa, entre els pobles germans que estimem amb lleial afecte, volem dir com tenim a prop del cor aquesta Occitània del reialme somniat pel poeta, en una ciutat en la qual naixia el nostre Rei en Jaume [Montpeller] i que guarda en terres de Provença les cendres i la glòria de Mistral". Però una cosa era la confraternitat i proximitat i l'altra la confusió. En conseqüència, si aquesta era la visió més acadèmica correcta i, per altra banda, majoritària dins del nacionalisme català, on quedava la Val d'Aran? Era o no una part de Catalunya? Mereixia un tracte especial com el que ha rebut entre 2010 i 2015? Pau Romeva, dirigent d'Unió Democràtica de Catalunya durant la II República i de pare aranès, reclamaria ja llavors un estudi aprofundit de la llengua aranesa i la seva protecció per part de la Generalitat. Segons aquest argument i seguint el que s'ha fet en els darrers anys, el nou Govern autonòmic català presidit per Macià i Companys posteriorment no podia reproduir a petita escala el que es criticava de les autoritats espanyoles. És a dir, no podia pretendre catalanitzar l'Aran sinó que el que era imprescindible era potenciar les comunicacions amb la resta de Catalunya. Pensem en una Val d'Aran radicalment diferent de l'actual –com la resta de valls pirinenques, Andorra per exemple–. Sense pistes d'esquí ni turisme, sense túnel de Vielha, sense pràctica comunicació amb Catalunya els mesos d'hivern, i una vida molt més encarada a França. Realitat que derivaria en un reduït debat intern del nacionalis-

me català que es situaria entre la necessitat d'incorporar l'Aran a les dinàmiques econòmiques, socials i polítiques catalanes sense crear-hi el que alguns diaris com *La Veü de Catalunya* anomenaven el potencial "separatisme gascó". I tot enmig de certes campanyes que pretengueren insistir més en les diferències que en les connexions històriques entre l'Aran i Catalunya. De fet, alguns com el publicista H. Nadal Mallol des del *Diari de Vic* clamaven per la concessió de l'autonomia a la Vall o, directament, la independència si era la voluntat dels seus habitants. Una societat, l'aranesa, que en aquells moments arribaria a demanar al president de la Generalitat, Francesc Macià, a través d'una comissió d'alcaldes, un tractament especial de l'Aran en l'Estatut d'Autonomia català que s'havia de presentar a les Corts Constituents republicanes el 1931. Una petició que llavors no seria acomplerta i que hauria d'esperar al 1990 amb la llei 16/1990 del Parlament de Catalunya en què instituïa el Conselh Generau d'Aran com a institució de govern aranès.

Sigui com sigui, l'Aran esdevé un repte per a la política catalana, sempre immersa en el propi futur del Principat i que ha de demostrar com gestiona una diferència que voldria que li fos acceptada per part de les autoritats espanyoles. Oblidades les relacions amb els territoris occitans de França, connectada a Catalunya amb infraestructures encara molt millorables i amb una immigració castellanoparlant molt potent, quina mena de relació hi hauria entre una Catalunya independent i l'Aran? Una federació? •